

habenda est, a qua dispensatio regnorum ac scissio, stabilitas eorundem ac subversio, fides ac fidelitas subditorum, sors principum, ac fortuna civitatum pendet, ita ut ob injustitiam, ac impietatem, divinæque religionis neglectum gravissime affligantur civiles status, turbentur, scindantur, evertantur. Id extraordinariis eventibus supremum numen patescit, quemadmodum in libris V. T. memoriæ proditum est (14); nec vero ei dispositioni vis ulla aut humana prudentia refragari, aut obicem ponere unquam potuit: *hæc dicit Dominus, non gloriatur sapiens in sapientia sua, et non gloriatur fortis in fortitudine sua, et non gloriatur dives in divitiis suis* (15). *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum* (16).

- (1) *Epist.* 166. *relatus a Gratiano, in c. imperatores* 48. *XI, q. 3.*
 (2) *I. Reg. XV.* — (3) *Sapient. VI, v. 5.* — (4) *Rom. XIII, v. 4.*
 (5) *Sup. VI, v. 5, 6.* — (6) *Isa. LX, v. 10.* — (7) *Isa. XLIX, v. 23.*
 (8) *Tract.* 11. *in Joan.*
 (9) *Epist. LX. edit. Ballerin. Gratian. c. res autem.* 21. *XXIII, q. 5.*
 (10) *Adversus dialogistam. C. II.*
 (11) *Matth. V, v. 16.* — (12) *Eccli. X, v. 2.*
 (13) *Epist. 54. ad Gaspar. Schlik, imperatoris Cancellarium.*
 (14) *Deus pro beneplacito imperia et regna dispensat. I. Reg. X, v. 1. ibid. XVI, v. 1. item. IV. Reg. IX, v. 6. Jerem. XXVII, v. 5, 6, 7. Regna scindit, aufert, subvertit. I. Reg. XV, v. 26, 28. III. ibid. XI, v. 31. ibid. XVI, v. 1, 2, 3. et ibid. XIV, v. 15, 16. IV. Reg. IX v. 8. Daniel V, v. 1. Populos in fide conservat. Psalm. CXLIII, v. 2. I. Reg. X, v. 26. IV. Reg. IX, v. 12, 13.*
 (15) *Jer. IX, v. 23.* — (16) *Prov. XXI, v. 30.*

§. CCXXVII. Satis opinor, rationes fundamentales officiorum explicatæ sunt, quibus imperantes, qua imperantes, Deo et religioni adstringuntur (1). De juribus eorum, et officiis specialibus circa singulare religionis et Ecclesiæ causas ante tractari haud potest, quam earundem causam indoles ac diversæ relationes perspectæ sint; neque etiam matura et tempestiva videbatur hoc loco confutatio earum hypothesis, quas recentiores scriptores quidam ad potestatem Ecclesiæ et ordinis hierarchici methodice eludendam ac subvertendam confinxerunt.

- (1) De officio imperantis, qua talis accurate disserit S. Augustinus *Epist. 50 ad Bonifacium comitem*: « Quomodo ergo, roges, Domino serviunt in timore » (Reges), nisi ea, quæ contra jussa Domini fiunt, religiosa severitate prohibendo atque plectendo? aliter enim servit, quia homo est, aliter, quia etiam rex est. Quia homo est ei servit vivendo fideliter: quia etiam rex est, servit leges justa præcipientes, et contraria prohibentes conveniente rigore sanciendo. Sicut servavit Ezechias... *IV. Reg. XVIII, v. 4 Josias... IV.*

» *Reg. XXXIII, v. 4, 5. Rex Ninivitarum... Jon. III, v. 6. Darius, Dan. XIV, v. 21. Nabuchodonosor, Dan. III, v. 96.* In hoc ergo serviunt Domino reges, in quantum sunt reges, cum ea faciunt ad serviendum illi, quæ non possunt facere, nisi reges. » *Idem erudite ostendit Petrus Damian. L. VII, epist. III. ad Henricum IV. Huc etiam spectant verba concilii Trosleiani, quod A. 909, celebravit Heriveus archiepiscopus Rhemensis C. III.* « Hæc ita post primam sanctorum Patrum, duce sancto Spiritu, ordinationem, ac deinde post canonicam de his auctoritatem, a prioribus imperatoribus et regibus decreta et custodita fuerunt. Et quousque privilegia sunt servata status ecclesiastici, profecit in augmentum conservatus a Deo status regni. At postquam hæc coeperunt parvi pendi, labefactatus de die in diem, et jam pene in nihilum reductus est ille, qui quondam florebat, vigeatque, status hujus regni: et ita inolevit malum, quod a transactis retro coeperat annis, ut jam principalis potestas putet sibi licere, secus quam auctoritas divina se habeat, in causas ecclesiasticas prosilire, et duce sancto Spiritu statutum a Patribus ecclesiæ ordinem pervertere. » *Harduin. T. VI, P. I, col. 512. In concil. Aquisgranensi A. 836. C. III. De persona regis, filiorumque et ministrorum multa in hanc sententiam ex antiquis patribus disseruntur; quale est illud ex S. Fulgentio: « magis christianum regitur, ac propagatur imperium, dum ecclesiastico statui per omnem terram consulitur, quam cum in parte quacunque terrarum pro temporali securitate pugnatur. » Hartzheim T. II. concil. Germ. ad A. 826, pag. 84.*

CAPUT VII.

Securitas interna et externa civitatis conservari non potest sine sumtibus; quos subditi, quantum opus est, contribuunt in usus publicos.

ARGUMENTUM.

CCXXVIII. Causæ et fines publicarum expensarum.	CCXXXI. Obligationes præfectorum ærario.
CCXXIX. Fontes, ex quibus hauriendæ sunt.	CCXXXII. Jus imperantis circa bona privata subditorum.
CCXXX. Jus imperantis exigendi tributa.	

§. CCXXVIII.

NECESSITATEM contribuendi in usus publicos ex fine civitatis, nempe ex tranquillitate, ordine, securitate, recte derivavit Justinianus imp.: *una hæc res, inquit, potentia nostræ studio est, ut provinciæ et bonis gubernentur legibus, et tuto inhabitentur: neque non ex præsidum justitia fructum capiant, et tributa publica*

sine querela inferantur ; neque enim aliter conservare licet rempublicam , nisi pientissimæ præstationes importentur in publicum , ex quibus 1. et militares nutriuntur copiæ , ut resistatur hostibus , et per agros ac urbes aguntur excubiæ : 2. perfriuntur item reliqui ordines attributis sibi salariis : 3. reparantur quoque muri et urbes : 4. denique omnia alia proveniunt , quæ communem subditorum utilitatem concernunt (1). Quadruplex hic contributionum causa assignatur.

(a) Stipendia militum ; nam quis militat suis stipendiis unquam (2) ? eodem spectant sumtus pro annonâ , in fortalitia etc.

(b) Salaria officialium reipublicæ , qui publicis muneribus distenti juste petunt congruam sustentationem ; dignus est enim operarius mercede sua (3).

(c) Publica ædificia , ceu muri , viæ , portus etc. , publica balnea , spectacula , aliaque omnia , quæ ad delectationem subditorum inventa sunt (4) , ut quæ ab illis contribuuntur , partim in ipsos , partim propter ipsos insumantur , et impendantur.

(d) Alia , quæ communem utilitatem concernunt , ceu ob necessitatem extraordinariam ; unde et tributa vel *ordinaria* censentur , vel *extraordinaria*. Ad *ordinaria* pertinet sustentatio imperantis dignitati respondens ; quamquam in hunc finem fere assignata ubique sint certa bona ad augustum canonem pertinentia , quæ *bona coronæ* et *domania* appellantur : a quibus distinguenda sunt ea , quæ imperantis titulo privato , ceu ex hereditate , contractu propria facta sunt , et *patrimonialia* , *dominica* , vel *dominicalia* , *res aut proprietates dominicalis* , *sacrum dominicum* in VV. monumentis vocantur. Carolus *proprium nostrum* vocat (5). Ad istiusmodi bona respexisse videtur Justinianus , quando de tributis asseveravit : *nobis autem prorsus nihil inde præter istarum rerum curas habere contingit , non tamen eas mercede vacuas , quum magnus ille Deus et salvator noster Jesus Christus , magnitudine clementiæ suæ permultis propter hoc nos bonis remuneretur* (6). Undecunque sumptus suppeditentur , dubium non est , imperanti civili magnificentiam quandam , decoremque et splendorem externum justissimis de causis tribui , ob quas sacræ literæ Salomonis magnificentiam accurate describunt (7). Splendorem hunc externum componi posse cum demissione animi ac modestia , docuit regina Esther.

(e) Ex his diversæ bonorum denominationes explicatum habent : sunt 1. *bona privatorum* , ac singulorum ; ac quam classem non modo collegiorum , ac universitatum bona , sed etiam propria ac patrimonialia principum pertinent ; etsi hæc potiore jure gaudeant. 2. *Bona publica* , eaque duplicis generis : sunt enim , quorum pro-

prietas est omnium , usus singulorum ; ceu pontes , viæ , publica balnea , theatra. Sunt alia , quorum usus non singulis , sed universis competit , idque vocatur *patrimonium civitatis* , in quo et bona coronæ sunt. Fiscum antiqui vocitabant pecuniam imperatoris : ærarium vero pecuniam publicam et imperii , eratque ærarium populi , fiscus principis ; fisci verbum a *fiscis* seu sportulis ductum est. Fiscum enim interpretantur cophinum vel sportam , docente Ausonio : *sportæ , sportulæ , sportellæ munerum sunt receptacula ; fisci , fiscinæ , fiscoellæ sunt utensilia ad majoris summæ pecunias capiendas ; unde , quia major summa est pecuniæ publicæ , quam privatæ ; factum est , ut fiscus pro pecunia publica , et inde confiscare dicatur* (8). Ad fiscum igitur referuntur , quæ sustentandæ dignitati imperantis ejusque aulæ destinata sunt : prædia assignata eum in finem vocantur *domania* ; strictissime fisci nomine veniunt multæ et confiscationes : in sensu lato bona jacentia et adesota , quæ in civitatis territorio sita , nec tamen singillatim occupata sunt , sed per *universitatem* sive *longa manu* a principe censentur occupata. Huc referunt montes , loca deserta , fluvios , thesauros , mare adjacens seu angustis finibus inclusum , jus forestale , jus minerale , jus salinarum etc. Verbo , quidquid in dominio vel possessione singulorum non est , imperantem *longa manu* apprehendisse fingunt , præsertim , quia ex istiusmodi subsidiis debita ejus dignitati sustentatio eidem obtingit citra singulare privatorum incommodum , adeoque modo faciliore , quam si de suo quisque contribuere cogeretur.

(1) *Novell. CLXI , c. 2.* — (2) *I. Cor. IX , v. 7.* — (3) *Luc. X , v. 7.*

(4) *Justinian. Novell. XLIX , c. 2.*

(5) *Capitular. lib. IV , cap. 34.* De istiusmodi bonis in *C. Just. l. XII. extat tit. XXXVIII.* « ne rei dominicæ vel templorum vindicatio temporis præscriptione submoveatur. »

(6) *Cit. Novell. XLIX , c. 2. in fin.*

(7) Numerus ministrorum Salomonis , ejusque opes describuntur *III. Reg. IV...* Regia Salomonis , domus , saltus Libani , domus Regiæ *ibid. c. VII.* Classis missa in Ophir. *c. IX.* Adventus et admiratio reginæ Sabæ. *ib. c. X et II. Paralip. IX.* Urbes a Salomone ædificatæ *II. Paralip. VIII.* Templum vero , cujus magnificentia Salomonis nomini immortalitatem dedit , describitur *III. Reg. c. V , VI , VII , VIII.*

(8) *Gail. l. I. obs. 20.*

§. CCXXXIX. Fontes , ex quibus pecuniæ ac subsidia profluunt ad hasce ferendas publicas expensas , pro regionum ac temporum ratione varii sunt ; ceu

(a) *Commercica ac navigatio* ; quemadmodum de Salomone proditum est (1).

(b) *Agricultura et res pecuaria* (2). Unde factum , ut Abram , etsi ignorasset auri argentique mineras , valde dives esset in possessione auri et argenti (3).

(c) Spolia et exactiones a populis et regibus debellatis redactæ (4).

(d) Tributa, quæ a subditis dantur et ob eam causam subjectionis argumentum sunt. Tributi nomine latius sumto quævis pensio designatur, quæ ad communia onera sustinenda persolvitur, ac vectigalia quoque continet. Strictè vocantur tributa, quæ de personis subjectis, aut earum facultatibus, vel habito ad personas et bona respectu solent exigì; hinc alia sunt *personalia*, vel *capitatio*, eoquod capitibus imponantur, nulla honorum vel possessionum habita ratione (5); alia *realia*, etiam ab exteris solvenda, si bona immobilia in territorio possident: alia *mixta*. *Vectigalia* de mercibus exportatis vel importatis. *Gabella* de rebus venditis aut vendendis solvuntur. Quod singulari causa vel necessitate extra ordinem exigì solet, *collectæ* nomine venit. At, enim tributorum, censuum, collectarum, uno verbo contributionum longe plura excogitata sunt nomina, ac plures tituli, quam recenseri facile omnes possint.

(1) III. Reg. IX, v. 26. et *ibid.* X, v. 11, 22. II. Paral. VIII, v. 18. et *ibid.* IX, v. 21.

(2) I. Paral. XXVII, 26. seq.

(3) Gen. XIII, v. 2.

(4) I. Paral. XVIII, v. 2, 6. II. Paral. IX, v. 13, 14. et *ibid.* XXVI, v. 8. III. Reg. IV, v. 21.

(5) *L. unic. C. de capitat. civium. l. fin. D. de munerib. et honorib.* Ejusmodi tributum personale designatur nomine census *Matth. XXII, v. 17.* Ejus indicendi causa, imperium tenente Augusto, *facta est descriptio universi orbis, Luc. II, v. 1.*

§. CCXXX. De jure perfecto imperantis exigendi a subditis tributa, ac generatim contributiones tum ordinarias tum extraordinarias dubitari non potest; cum id ex ipsa subjectione et consociatione civili eruatur, ac proinde majestaticum sit, et ex jure imperii pendeat, contra ac in societatibus sit æqualibus, in quibus subsidia a sociis præstanda per modum pacti determinantur; idque jus imperantis in regula est absolutum, nisi ex legibus fundamentalibus limitetur; quapropter etsi audiendi essent subditi, vel ordines aut status provinciales, ut facultates subditorum innotescerent, neque ultra modum gravarentur subditi, tamen consensus eorundem, nisi, ut dictum, lex fundamentalis obstet, necessarius haud est. Magistratui subalterno jura majestatica non competunt; proindeque nec jus collectandi, nisi expressa concessione, aut privilegio imperantis, aut irruente necessitate ex voluntate præsumta, ut si urbs ab hosti-

bus obsideatur. Sæpe tamen magistratui subalterno datur jus subcollectandi; sive jus collectas ab imperante indictas inter cives servata æqualitate aut justa proportionè distribuendi; cum eidem inferiori magistratui vires ac facultates subditorum magis exploratæ sint, ac tum quoque accursus ad imperantem negandus non est, si magistratus excedat limites suæ potestatis. Cum hoc jure tributa exigendi conjunctum est jus, eandem administrandi, ac erigendi æraria, et constituendi præfectos ærario. Similiter perspicuum est, eidem juri respondere obligationem perfectam et internam subditorum, tributa ac vectigalia præstandi, ita, ut in dubio de eorum justitia, præsumtio pro imperante stet (1). Juri ac justitiæ tributorum multiplex e contrario respondet injustitiæ genus;

(a) Si exiguntur potestate absoluta, quando non competit nisi limitata potestas, et adstricta ad consensum vel consilium statuum provincialium.

(b) Si immodicæ sint exactiones, ac supra vires subditorum. *Qui vehementer emungit, elicit sanguinem*, inquit divinus Spiritus (2): a quo et durities Roboami (3) improbatur: *dereliquit post se (Salomon) de semine suo, gentis stultitiam, et imminutum a prudentia Roboam, qui avertit gentem consilio suo* (4).

(c) Quando justa proportio non servatur, aut contra datam fidem, ac jus quæsitum exiguntur ab iis, qui a præstatione immunes sunt. Cum Ægyptii fame pressi se venderent, ac servos darent regi, *emit Joseph omnem terram Ægypti vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis, subjecitque eam Pharaoni... præter terram Sacerdotum, quæ a rege tradita fuerat eis: quibus et statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, et idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas* (5).

(d) Immodicarum exactionum fere immodicæ profusiones causa sunt; qua in re non modo principes peccant, qui, nisi approbantes habent seu assentantes alios, limites potestatis suæ raro transgredierentur; sed in consiliarios injustitiæ culpa recidit, qui vel corrupti auro, vel humano metu deterriti in oppressionem subditorum conspirant, nulla urgente, aut sæpe dudum depulsa necessitate, non tamen remoto onere, cujus nulla jam justa causa suppetit. Atqui de censu, qui, cur solvi debeat, ignoratur, acute respondit pontifex, *quod census ignorantia nec divinis nec humanis legibus invenitur. Oportet quippe, ut omnis census, ad quid, et quando persolvi debeat, præsciatur* (6).

(e) Fit aliquando ut qui bona oppignorata, vel in feudum tenent, contra pacti initi tenorem contributiones exigant, aut istiusmodi jus sibi arrogent, qui eodem penitus destituuntur: cum majesticum sit, nec alteri, nisi singularis titulus ostendatur, convenire possit (7).

(1) Rom. XIII, v. 5, 6, 7. Matth. XXII, v. 21.

(2) Prov. XXX, v. 33. — (3) III. Reg. XII.

(4) Eccli. XLVII, v. 27, 28. adde II. Paralip. XIII, v. 7. ubi Roboamus a filio et successore Abia rudis dicitur et corde pavido.

(5) Gen. XLVII, v. 20, 22. — (6) C. pervenit. 5. de censibus.

(7) C. innovamus. 10. eod.

§. CCCXXI. Pecunias subditorum in usus publicos colligere, aut inferre in ærarium, ejusque rationes administrare cum per se ipsum imperans haud possit, necesse est, ut alios ei negotio præficiat. Istorum munus in se malum non est, neque, cum pœnitentiam in Judæa prædicaret Domini Præcursor, publicanos sermone commotos officio suo jussit renunciare; sed id modo admonuit: *nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciatis* (1). Periculosum tamen, multisque injustitiæ laqueis obnoxium id munus esse, experientia docet, de qua re insignis auctor ita disserit: « qui ex inopi familia ad publicum promoti mox lautius convivari, » delicatius bibere, pretiosius vestiri, laxius habitare, » impotentius lascivire, immoderatus ludere, avidius » possessiones concupiscere, superbius honorum titulis » inhiare, ineptius sua prodigere deprehenditur; quis, » amabo, sumtus suppeditare præsumitur, nisi ærarium » publicum?... Propriæ intemperantiæ accedit sæpe numero arrogantia, et fastus uxoris, liberorum multitudo, amicorum copia, parasitorum adulatio: his » omnibus, ut ad mensuram immoderatorum affectuum » satisfiat, non sufficiunt vulgares artes, nec levia » furta... » Addit dein ad controversas delapsus quæstiones: « nolo mentionem facere de administratoribus » publicam pecuniam malitiose intercipientibus et retinentibus, contra quos agit lex Julia de *residuis*: » neque aliis non administrantibus, qui publicas pecunias » surripiunt, quos persequitur lex Julia *peculatus*; sed » de iis solum administratoribus loquor, qui nolunt

» quidem dolose fisco principis aut ærario publico » detrimentum inferre, rationesque acceptorum et expensorum redituum accurate exhibent: nihilominus » interim, quamdiu pecunias in manibus tenent, iis » utuntur ad propria commoda, negotiando, emendo » census annuos, prædia etc. » (2) De his accuratius agens sequentia potissimum profert:

(a) Leges graviter prohibent, ne collectores pecunias diutius apud se retineant, aut mutuas ex ærario sumant, aut ad alias necessitates sine sublimium potestatum jussione transferant, nisi malint gravissima severitate suam licentiam coerceri (3).

(b) Sunt administratores, qui pecunias ærario inferendas, vel ad publicos usus et occurrentes necessitates expendendas, semper in promptu ratione officii habere debent. Atque hi, si lucrum quærunt ex pecunia principis vel reipublicæ, contra gravissimas leges et muneris sui obligationem delinquant, omnique percepto lucro privari possunt, præcipue in casu, quo res frugiferæ ex hac pecunia sunt emtæ; potest enim fiscus eas cum lucris inde provenientes vindicare vi legum, quæ militi vel pupillo vel ecclesiæ id permittunt. Omissa hac vindicatione villas emtas vel annuos census fieri ementis credo; cum iste plane non præsumatur gerere negotium principis, nec, ut ponitur, ad lucrum principis ex publicis pecuniis quærendum obstringatur. Igitur lucrum, ex ejusmodi pecunia quæsitum, inita forsitan societate cum mercatore, censetur ex propria industria partum, proindeque secundum vulgata juris principia transire in dominium administratoris; qui tamen gravi sculpæ et pœnæ reum se facit; quia interest reipublicæ ejusmodi pecunias semper teneri paratas ob improvisos casus, in quibus vel princeps ad communem utilitatem iis indigebit; vel administrator impotens reddetur ad eas ex aliis suis facultatibus compensandas (4).

(c) Alia est conditio administratorum, ceu eorum, qui gabellas, aliaque tributa exigunt, quique certo et destinato tempore rationes reddunt, et collectas pecunias, quas interim suo periculo tenent, non ante illud tempus ærario inferunt. Hos, ait cit. Auctor, satisfacere videri, modo statuto tempore id præsent, neque ante id tempus dicuntur esse in mora: consequenter non obligantur ad interesse quantitatis non solutæ. Quando autem interesse non debetur, longe minus potest peti lucrum, quod exactor fecit; cum illud suo proprio nomine tantum fecerit, et quidem, si velimus vere loqui, ex pecunia propria. Nam tales exactores videntur obligati ad pecuniarum restitutionem in genere, ita, ut periculum sit penes ipsos, si aliquo casu periret pecunia. Possunt igitur singulos nummos in specie sumtos, tanquam proprios permutare, et ad quoscunque con-

tractus impendere, modo facultates illorum eo se extendant, ut destinato tempore solutionem principi, vel reipublicæ præstare possint: interim enim non possunt dici morosi; nam ille, qui habet dilationem a lege, non dicitur esse in mora (5).

(1) *Luc. III, v. 13.*

(2) *P. Franc. Xav. Zech, de ambitu C. IV, Sect. V.*

(3) *L. un. C. de auri publici persecut. l. 1, 2, 3. C. de his quæ ex publico collat. etc.*

(4) *Conf. l. 8. C. Justin. et l. 10. C. Theod. de jure fisci.*

(5) *Decius l. I. consil. 6.*

§. CCXXXII. Tributa præstantur securitatis obtinendæ causa; ea securitas non tantum personis subditorum, sed etiam bonis, quibus insidiantur iniquorum hominum manus, debita est. Quapropter jus imperantis exigendi tributa, vel providendi bono communi non ita extendi debet, ut omnia bona civium ac dominia absorbeat, vel quovis boni publici prætextu liberæ dispositioni subiciat (1); quasi relicto subditis tenui victu, ac vestitu cetera ad principem pertinerent; id quod fini civitatis, ac divinis humanisque legibus adversatur. De jure igitur imperantis circa privata subditorum bona sic videtur statuendum:

(a) Interest reipublicæ, ut a privatis bona acquirantur legitime, ut tuta conserventur, et si ipsi velint alienare, recte alienentur. Igitur non quivis injustus, vel periculosus ac fraudibus obnoxius bona acquirendi, retinendi vel conservandi modus ferri in civitate potest, recteque feruntur leges de forma ac modo contractuum, successorum, ultimarum voluntatum: prodigis adimitur administratio bonorum: pupillis, minorennibus, furiosis dantur tutores et curatores etc.

(b) Quatenus bona subditorum secundum leges civitatis acquiruntur, per easdem conservantur, ac defenduntur; eatenus S. Augustinus omnia jure imperatorum possideri dixit (2); agit enim contra donatistas, qui leges imperatorum culpabant, queis possideri bona ab hæreticis interdictum fuerat; *recitemus*, inquit, *leges imperatorum: videamus, si aliquid voluerint ab hæreticis possideri. Si donatistæ alias imperatorum leges probant, quibus per contractus, ac testamenta aliasque vias bona acquiruntur, ac tenentur; necesse ait Augustinus esse, ut et illas probent leges, per quas hæretici ab acquirendis possessionibus excluduntur.*

(c) Si subditorum bona a furibus ac latronibus tuta esse vi legum debeant; potiore jure exigent, ne quid a propriis magistratibus.

judicibus et præfectis periculi et fraudis patiantur. *Erit absurdum, inquit Justinianus (3), si eos quidem, qui in vilibus capiuntur furtis, ipsi torquebunt, (præsides provinciarum) et non primitus quiescunt, donec reddant furta; ipsi autem innoxii manserint in maximis constituti furtis...*

(d) Si quid ex causa necessitatis vel publicæ atque evidentis utilitatis de bonis subditorum disponi ab imperante debeat, id non ægre dabunt subditi imperio eminenti, modo incommodum quoque ac damnum, si fieri possit, uti præensum commodum, dividatur, et commune fiat.

(1) Nihil, inquit *Leyserus*, salutis vel utilitatis publicæ obtentu frequentius, nihil etiam vanius; facillimum quippe reperire aliquid, quod saltem indirecte ad bonum publicum referatur. Vetus hoc sub Domitiano advocatorum artificium fuit; nec temere admittendum. Eadem facilitate fortassis dicas, salutem publicam poscere, ut fundi omnes privatis erepti fisco addicantur. Si hanc potestatem principi tribuis, nil tandem privatis relinquetur. Non sufficit itaque allegare salutem publicam; audiendi sunt subditi, probanda necessitas, causa cognoscenda. *V. L. B. de Kreittmayr animadvers. in Cod. Maximil. P. I, C. II, §. VI, n. 5. et Jus. publ. univ. §. 21.*

(2) *Tract. VI. in C. I. Joan. relat. in c. quo jure. 1. Dist. VIII.*

(3) *Nov. VIII, c. 10.*

CAPUT VIII.

Aliud medium, quod obtinendo civitatis fini necessarium est, consistit in consiliis et ministeriis officialium ejusdem.

ARGUMENTUM.

CCXXXIII. Necessitas consiliariorum et ministrorum in statu civili.

CCXXXIV. Jus imperantis eos deligendi.

CCXXXV. Et constituendi ac conferendi dignitates.

CCXXXVI. Obligatio præferendi digniores.

CCXXXVII. Variæ viæ perveniendi ad munera et dignitates.

CCXXXVIII. Dimissio officialium.

CCXXXIX. Eorum obligationes. Ambitio.

§. CCXXXIII.

STATUS personæ, quo certis negotiis dare operam, eaque obire perfecta obligatione adstringitur, *munus* dicitur, aut officium, utpote quod ex obligatione provenire intelligitur. Officia vel *privata* sunt, ceu tutela, cura-